

FALUSI METAMORFÓZIS

Amikor a második világháború utolsó bombái is elrobbantak, és — főként Európában — a metropolisok jelentős hányada üszkös romokban hevert, a vérzivatarból ocsúdó emberek egy része azt remélte, hogy a tömegpusztulás tapasztalatain okulva, nem milliós városok fognak újjáépülni, hanem a nagyobb biztonságot jelentő szétszórtabb, kisebb települések foglalják el helyüket. Aztán rövidesen kiderült, hogy — mintha a tömegvonzás itt is hatna — a leromboltak helyén még nagyobb városok épültek, s korábban elképzelhetetlen mértékben megindult a falusiak elvándorlása. Az újjáépítéshez szükséges munkaerő megragadt a városokon. s folytatta az ipar újjáépítését, fejlesztését. Ez a réteg, ha lassan, nehezen is, feladta falusi életrendjét, földműves-szemléletét, és idővel szakképesített munkássá, kisebb hányada értelmiségivé vált: társadalmilag átrétegződött.

Romániában 1930 decembere és 1948 januárja között a városi lakosság száma kerekén 660 000-rel, a falusi lakossága 930 000-rel nőtt. Tehát a faluról a városba áramlás nagy hulláma még nem indult meg. 1948 januárjában az összlakosság 23,4%-a városban lakott, 76,6%-a pedig falun élt; 1969. július elején már 40,5% volt városlakó és csak 59,5% élt falun. De ekkor már a falun lakók jelentős hányada sem ott dolgozott. A falunak mint településnek a funkciói sokak számára megváltoztak: a naponta, hetente vagy havonta ingázók számára a falusi otthon már nagyrészt csak szállást vagy éppenséggel csak illetőségi helyet jelent.

Ez világjelenség. Szociográfusok, demográfusok, etnográfusok, közgazdászok, agrárgazdászok, munkapszichológusok, településtörténészek százféle megvilágításban írtak a kérdéstről. A tény azonban tény maradt: a városok lakossága rohamosan gyarapodik, a falu — hol lassabban, hol gyorsabban — meggyérül. És mindenütt *öregszik*.

A földműves foglalkozás — függetlenül arról, hogy a föld magántulajdonban vagy szocialista tulajdonban van-e — olyan változásokon megy át, hogy maholnap (Észak-Amerikában, Ausztráliában és Európában elsősorban) alig lehet őstermelői jellegéről beszélni. Az életnek nekilendülő fiatalság jelentős része a földművelésben már nem lát érdekes hivatást.

A falu — talán ez a legtalálhatóbb kifejezés — „urbiformis“ településsé alakul. Ha a közművesítés, a civilizációs szint tekintetében még nem is az, a falusi életforma, életszemlélet átalakulása és az újszerű lakáskultúra születése egyre inkább azzá teszi. Az urbanizálódás azonban sok vetületű és rendkívül költséges folyamat. A város- és falurendezésnek, a távlatos településszervezésnek az ipartelepítés, a munkaerőgazdálkodási egyensúly és a mezőgazdaság-fejlesztés szempontjain kívül még egész sor tényezőt kell szem előtt tartania.

Románia Szocialista Köztársaság ötéves terve 1 010 000-rel kívánja növelni az alkalmazottak számát 1975-ig a nemzetgazdaságban (az eredetileg előirányzott 400 000—500 000-rel szemben). A faluról véglegesen városba telepedő vagy ingázó alkalmazottak száma tehát az 1970-es létszám 20 százalékaival növekszik.

A mezőgazdaság számára előirányzott beruházások összege az idén kezdődött ötéves tervben 80 milliárd lej. E befektetés célja elsősorban az, hogy a mezőgazdasági össztermelés 1975-ben 49%-kal haladja meg az 1966—1970-es időszak átlagát. De nemcsak a beruházásokat, az anyagi befektetést növeljük, hanem a mezőgazdasági termelés fegyvertárának más tényezőit is bevetjük: tudományt, érdekeltséget, a gazdaságosabb megoldásokat serkentő kezdeményező szellemet, szakosítást, koncentrációt, méltányosabb javadalmazást és öregségi, szociális ellátást — fokozottabb módon.

Az ipar primátusának fenntartása mellett párt és állam egyre több gondot fordít a mezőgazdaságra, a falusi dolgozók életkörülményeinek javítására. Az utóbbi másfél év alatt a pártdokumentumoknak, minisztertanácsi határozatoknak, termelészövetkezeti országos szövetségi döntéseknek egész sora született a legfelső pártvezetésnek abból a felismeréséből, hogy a mezőgazdaság helyzetét gyorsan és hatékonyan *meg kell erősíteni*. Az elmúlt hónapokban eszközölt intézkedések sorában ki kell emelnünk a szövetségi parasztság nyugdíjainak felemelését, az anyagi érdekeltséget növelő javadalmazási formát: a globális akkordon alapuló részesedés bevezetését, a telkesítési, talajvédelmi, vízgazdálkodási országos programot, az állattenyésztés-fejlesztési országos tervet, a termelészövetkezeti tagság egészségügyi ellátásának ingyenessé tételét, a szülési és szoptatási segílyt, a családi pótlék jogát, a háztáji állattartás korlátait lazító elhatározást, a mezőgazdaságból származó jövedelmek utáni adók méltányosabbá tételét, a mezőgazdaságnak, erdőgazdálkodásnak, élelmiszeriparnak és vízügyi gazdálkodásnak egyetlen felügyeleti hatóság hatáskörébe vonását, a termelészövetkezeti elnökök és brigádosok állami javadalmazáshoz való juttatását, vagyis mindmennyi olyan intézkedést, amelyeknek pezsdítő hatására az idén tavasztól kezdve a hajnali s a szürkületbe vesző határon is látni serénykedő földműveseket. *Megújhódó parasztságot*, a városi dolgozókkal egyenrangúsodó falusi népet.

Beigazolódik hát, hogy a falu és a város közötti különbség eltűnéséről nem csupán értekezünk, hanem lehetőségeinkhez mérten meg is teremtjük az anyagi alapokat ahhoz, hogy e folyamat bekövetkezzék. A falu civilizatorikus és művelődési létesítményei is elősegítik e folyamatot; de elsősorban az, hogy az ipari és a mezőgazdasági dolgozók kereseti szintje, szociális juttatásai tekintetében a mérleg nyelvének a méltányosságot tesszük meg.

Ipari jellegű mezőgazdasági egységekről, mezőgazdasági szakmunkássá alakuló földművesről, urbanizálódó faluról, elkerülhetetlen exodusról beszélünk, írunk. Itt és a nagyvilágban mindenütt. De a falu ma élő és jó ideig — lehet, hogy mindvégig — *életkeretet jelentő valóság*. Ezt a valóságot vizsgálja sokféle látószögből, a különböző szaktudományok álláspontjáról e számunk legtöbb írása. Hagyományainkhoz híven ezúttal is az emberiség sok gondolkodó főjét foglalkoztató kérdés, a falu dinamikájának kérdése felé fordulunk.

A romániai magyar közéletben mindig jelentős szerepet játszott a falu gondja. Már a húszas évek elején paraszti jelszavakkal indult az első demokratikus nemzetiségi szervezkedés, a falu népére hívta fel a figyelmet a Tizenegyek írói megmozdulása, falukutató szociográfiát kezdeményezett a Gusti-féle román monografikus mozgalommal karöltő *Erdélyi Fialatok* s a legöntudatosabb, legradikálisabb paraszti erők a *Falvak Népe* körül sorakoztak fel harci akciókra. Az egyoldalú parasztszemléletből kiemelkedve a munkásosztály forradalmi ideológiáját valló baloldal a maga szövetségeseinek tekintette a földművességet, így a *Korunk* állandó érdeklődési szférájába tartozott a parasztkérdés. A kisgazdarétegek közt az Erdélyi Magyar Gazdasági Egyesület (EMGE), a szegényparaszt és földmunkás rétegek közt a Magyar Dolgozók Szövetsége (MADOSZ) segítette elő a társadalmi feltörekvést. A falusi nép búját-baját, a paraszti életforma csődjét s a népnyelv, népművészet, népdal, népszokások nemzetiségi kultúránk gyökérzetét fenyegető pusztulását a tőkés-földesúri viszonyok közepette nemcsak a népi írók és művészek tették szóvá, de szolidaritást vállalt a paraszti tömegekkel nem egy haladó polgári irányzat is, a forradalmi munkásmozgalom pedig vezetőjévé vált az önmagukban erőtlén parasztmegmozdulásoknak.

Az új, szocialista társadalom megteremtésének nehéz munkájában ugyancsak közös felelősség tárgyköre a város és a falu, az ipar és a mezőgazdaság s a romániai magyar nemzetiség problémája — a belső erők kifejlesztése és az ország egészébe való szerves beillesztése az egyenlőség együttélési törvénye alapján — egyaránt átfogja „urbánus” és „vidéki” tennivalóinkat. A nagyméretű szocialista iparosítás menetében nálunk is, mint más fejlett államokban, átrétegződik a lakosság, s ennek megfelelően nemzetiségünkön belül is eltolódnak az arányok ipari és mezőgazdasági foglalkoztatás között; de éppen a szocialista humánus — az emberi sorsok tervszerű védelme — hozza magával, hogy mindeme változások során maga a falu, a földművesség el ne tűnjön, hanem a maga ősi helyén és szerepében is korszerűvé váljék. Nemzetiségi létünk alapvető kérdéseihöz tartozik a magyar falusi lakosság egy arányos részének helybenmaradása és áttérése mind a gépesített nagyüzemi termelés, mind a háztáji kertészet és állattenyésztő gazdálkodás belterjes formáira.

Öszintén szembe kell tehát néznünk a falu mai metamorfózisával. Ez a gondunk egyike azoknak az erős szálaknak, melyekkel kötődünk a hazához. Nem mindegy számunkra, hogy a vidéki értelmiség helytáll-e posztján, s elősegíti-e erkölcsi magatartásával, műveltető munkájával az új falukultúra — a szocialista termelés, a háztáji közügyesség, a személyközi kapcsolatok, a termelészövetkezeti közösségtudat, a népi sajátosságok megújulása — fejlődésmenetét. Nem mindegy számunkra, hogy főleg a falusi fiatalság felfedezi-e hivatását a vidék új, szocialista szerepeiben. Nem mindegy számunkra, hogy a genetikai egyensúly, az ifjú párok egymásra találása és termékeny családalapítása kellőképpen biztosított-e falvainkon, s számíthatunk-e folytatásunkra a gyermeknevelés szempontjából különösen hasznos és egészséges vidéki terepen. Nem mindegy számunkra, hogy a falvak népének gazdag hagyománya, a nyelvi és zenei örökség, a gondolkodásformák tapasztalati bölcsessége, a szellemőrző tájegységek, melyeket Bihartól a Székelyföldre több évszázados irodalom is fedez, szóval eredetiségünk megannyi összetevője a városiasodással s a tudományos-

műszaki forradalom egyéb tényezőivel együtt belenő-e a jövőbe, vagy elenyészik.

Új falukutatásunk 1967-ben indult az *Ifjúmunkás* öt fiatal munkatársának „csíki szociográfiá”-jával. A *Korunk* most a folytatásra gondol: hat egyetemi hallgató munkatársunk meg is kezdte a Szatmár megyei Bogdánd mai szociográfiai felmérését. Olyan helyet választottunk ki, melyről Kovács Katona Jenő 1937-ben *Egy kallódó szilágysági falu* címmel megrázó képet adott... Harmincnégy évvel e kísérlet után mai fiatalok fürkészik ugyanott a megváltozott élet jelenségeit. Falu-számunk az általános koordinátákat adja meg a parasztkérdés korszerű szemléletéhez, egyik jövő számunkban nyújtjuk az új falubemutató feldolgozást.

KORUNK

Székely Dániel: Két világ